

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра педагогіки та психології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор Міжнародного гуманітарного

університету д.ю.н., професор

Костянтин ГРОМОВЕНКО

«29» серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХОЛОГІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО СУПРОВОДУ

Галузь знань	<u>01 Освіта / Педагогіка</u>
Спеціальність	<u>014.09 Середня освіта (Інформатика)</u>
Назва освітньої програми	<u>Інформатика та програмування</u>
Рівень вищої освіти	<u>перший (бакалаврський) рівень</u>

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки і психології
протокол № 1 від 28 серпня 2025 року.

Розробники і викладачі	Контактний тел.	E-mail
доцент кафедри педагогіки та психології, кандидат психологічних наук, доцент Бедан Вікторія Борисівна	380634037208	<u>beviko@gmail.com</u>

Завідувач кафедри педагогіки та
психології к.п.н., доцент

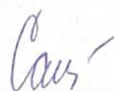
Наталя МЕЛЕНЧУК

Гарант освітньої програми
к.т.н., доцент кафедри
інформаційних технологій

Віктор ГОРБАЧОВ

Узгоджено
Начальник навчального відділу

Лілія САЄНКО

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів: 3 Загальна кількість годин: 90 Мова навчання: українська	Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка Спеціальність: 014.09 Середня освіта (Інформатика) Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
		4	
		Семестр:	
		7	
		Лекційні заняття:	
		14	8
		Практичні заняття:	
		26	4
		Самостійна робота:	
		50	78
		Вид контролю:	
		екзамен	

В умовах сучасного розвитку та становлення громадського суспільства особливої уваги набувають питання гуманізму, милосердя, цінності життя кожної людини. З огляду на зростання негативної динаміки наявності дітей з особливими освітніми потребами постає питання щодо розвитку інклюзивного навчання. Впровадження інклюзивної освіти в нашій країні зумовили потребу у підготовці психологів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі та необхідність ввести в систему психолого-педагогічної підготовки дисципліну **«Психологія інклюзивного супроводу»** яка охоплює систему знань, що стосуються теоретико-методологічних, нормативно-правових та організаційно-методичних засад інклюзивної супроводу осіб з особливими освітніми потребами.

Інклюзивна освіта означає рівний доступ до навчання усіх дітей з урахуванням різних освітніх потреб, індивідуальних можливостей та організацію спільних виховних заходів і дозволів. Завдяки інклюзії знижується ізоляція та відчуження дитини з обмеженими можливостями здоров'я від учнівського колективу масової загальноосвітньої школи. Однак запровадження інклюзії в освітній простір створює проблеми щодо підготовки висококваліфікованих професійно компетентних фахівців.

У зв'язку з цим серйозні сподівання покладаються на практичних психологів закладів освіти, на їх здатність налагодити психологічний супровід навчання таких дітей. Це закріплено в нормативно-правових актах, що визначають основні функції, зміст і завдання участі спеціалістів системи психологічної служби у запровадженні інклюзивного навчання, визначено завдання психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами практичними психологами і соціальними педагогами.

Метою дисципліни «Психологія інклюзивного супроводу» є формування у майбутнього фахівця загальних та професійних компетенцій системи загальної психологічної підготовки в сфері інклюзивної освіти, засвоєння студентами знань про особливості надання психологічної супроводу та реалізації індивідуального освітнього маршруту дітей із особливими освітніми потребами.

Передумови для вивчення дисципліни. Вивченню даної дисципліни передують вивчення дисциплін: загальна педагогіка, основи загальної психології, вікова та педагогічна психологія.

2. ОЧІКУВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ ПЛАНУЄТЬСЯ СФОРМУВАТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У процесі реалізації програми дисципліни «Психологія інклюзивного супроводу» формуються наступні компетентності із передбачених освітньою програмою:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі освіти, інформатики та інформаційних технологій, що передбачає застосування певних теорій і методів педагогічних та комп'ютерних наук і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК5. Здатність до міжособистісної взаємодії, працювати в команді.

ЗК6. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності), здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

Спеціальні (фахові) компетентності

ФК1. Здатність виконувати вимоги Державного стандарту базової середньої освіти у професійній діяльності з урахуванням предметної спеціальності, моделювати зміст навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів, планувати, організовувати освітній процес з використанням різних видів і форм навчально-пізнавальної діяльності, прогнозувати результати освітнього процесу.

ФК12. Здатність враховувати в освітньому процесі вікові та індивідуальні особливості учнів для формування їхньої мотивації та організації пізнавальної діяльності, розвитку позитивної самооцінки, Я-ідентичності.

ФК13. Здатність формувати спільноту учнів, у якій кожен відчуває себе її частиною; конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу, усвідомлюючи власні почуття, емоції та потреби, керувати власними емоційними станами; здатність до суб'єкт-суб'єктної (рівноправної та особистісно зорієнтованої) взаємодії з учнями в освітньому процесі, залучати батьків до освітнього процесу на засадах партнерства.

ФК14. Здатність забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного учня залежно від його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, здійснювати педагогічну підтримку осіб з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі.

Навчальна дисципліна «Психологія інклюзивного супроводу» забезпечує досягнення результатів навчання, передбачених освітньою програмою:

РН13. Усвідомлювати вплив вікових особливостей учнів на різні сфери їх розвитку, психічні процеси та використовувати відповідні форми і методи роботи з учнями; розпізнавати індивідуальні особливості учнів (навчальні стилі, типи темпераменту, особливості розвитку тощо) та враховувати їх під час планування й здійснення освітнього процесу; враховувати вікові та індивідуальні особливості учнів для формування їхньої мотивації та організації пізнавальної діяльності, розвитку позитивної самооцінки, Я-ідентичності.

РН14. Підтримувати взаємодію між учнями для сприяння їхньому соціальному розвитку, формувати навички взаємодопомоги та співпраці, взаємодіяти з учасниками освітнього процесу конструктивно та безпечно, поважаючи розмаїття думок і поглядів, приймаючи та поцінуючи інакшість, взаємодіяти з учасниками освітнього процесу на засадах партнерства.

РН16. Забезпечувати педагогічний супровід учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі, забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного учня з урахуванням його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів.

РН18. Організовувати навчальні заняття різних типів, застосовувати різні види й форми навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

знати:

- основний зміст, структуру, напрями, специфіку діяльності практичного психолога з організації та впровадження інклюзивного навчання;
- науково обґрунтовані методи і сучасні технології в організації власної професійної діяльності;
- особливості взаємодії практичного психолога зі спеціалістами інших служб в системі інклюзивного навчання;
- норми професійної етики практичного психолога;

вміти:

- використовувати теоретичні знання і практичні уміння, отримані під час вивчення різних навчальних дисциплін психолого-педагогічного спрямування, при організації психолого-педагогічного супроводу всіх учасників освітнього процесу в умовах інклюзивного навчання;
- ефективні стратегії взаємодії з різнопрофільними фахівцями та батьками дітей з особливими потребами;
- складати програму діяльності спеціалістів психологічної служби закладів освіти з проектування інклюзивного освітнього середовища для дітей з порушеннями психофізичного розвитку;
- працювати з нормативно-правовими джерелами і оформлювати документацію, що регламентує діяльність практичного психолога в системі інклюзивної освіти;

володіти:

- навичками відбору змісту, форм і методів діяльності практичного психолога в організації психологічної служби в системі інклюзивної освіти;
- навичками створення сприятливих умов для взаємодії дітей з особливими потребами з соціально-психологічним середовищем з метою попередження виникнення або усунення вже існуючих дестабілізуючих факторів та формування стійкості до ситуацій дезадаптації;
- навичками побудови системи психологічного супроводу дітей з порушеннями психофізичного розвитку в умовах закладів дошкільної та загальної середньої освіти.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Інклюзивна освіта: сутність, завдання та принципи

Визначення понять «інтеграція», «соціальна інтеграція», «освітня інтеграція», «інклюзія», «інклюзивна освіта», «інклюзивне навчання», «порушення психофізичного розвитку», «особливі потреби» та ін. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою. Історичне підґрунтя інклюзивної освіти. Історія спеціальної освіти й інклюзії. Еволюція ставлення суспільства та держави до осіб з психофізичними порушеннями й становлення системи спеціальної освіти. Соціальна та медична моделі порушень психофізичного розвитку. Основні принципи інклюзивної освіти. Міжнародні організації, що формують політику в галузі інклюзивної освіти. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи. Зарубіжний досвід інклюзивної освіти. Стан розвитку інклюзивної освіти в Україні. Національне законодавство у сфері інклюзивної освіти.

Тема 2. Система управління інклюзивною освітою

Основні міжнародні документи ООН, що закріплюють право дітей з ООП на освіту. Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти, зокрема, Саламанська декларація та документи ООН і ЮНЕСКО. Приклади з законодавчо-нормативної бази окремих країн. Освітні закони України Сучасна освітня нормативно-правова база (положення про спеціальну школу, положення про інклюзивно-ресурсний центр, положення про індивідуальне навчання, порядок організації інклюзивного навчання в освітніх закладах тощо). Характеристика рівнів в системі управління

інклюзивною освітою: вищий рівень, центральний рівень і місцевий рівень управління. Громадські об'єднання як недержавні суб'єкти впровадження інклюзивної освіти. Соціоосвітнє партнерство – процес розвитку інклюзивної освіти. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі. Функції інклюзивно-ресурсного центру в забезпеченні психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП

Тема 3. Діти з особливими освітніми потребами: особливості психофізичного розвитку

Типологія аномального розвитку. Класифікація порушень психофізичного розвитку у дітей. Визначення понять «інклюзія», «інтеграція», «порушення психофізичного розвитку», «особливі потреби» та ін. Загальні принципи побудови сучасної класифікації аномального розвитку. Недостатній, тотальний, затриманий розвиток. Парціальна не сформованість вищих психічних функцій. Асинхронний та дефіцитарний розвиток. Успішна освіта для дітей з розладами аутистичного спектра.

Тема 4. Роль родини в процесі інтегрування дитини з особливими потребами в соціокультурне середовище

Роль сім'ї в процесі інтегрування дитини з особливими освітніми потребами в освітнє середовище. Батьки як члени навчальних команд. Роль батьків в оцінюванні розвитку своєї дитини. Завдання батьків як членів навчальної команди. Допомога громадських організацій та соціальних служб. Волонтерство та адвокатство батьків. Психолого-педагогічні умови формування батьківської компетентності у родинах дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Характеристика ігор та вправ, які можуть використовувати батьки в роботі з дітьми, які мають порушення зору. Заняття з дітьми, які мають порушення слуху. Взаємодія з дітьми, які мають порушення мовлення. Вправи з дітьми, які мають порушення опорно-рухового апарату. Допомога батьків дітям із затримкою психічного розвитку та порушеннями інтелектуального розвитку. Взаємодія з дітьми, які мають розлади аутичного спектру

Тема 5. Універсальний дизайн інклюзивного освітнього середовища

Універсальний дизайн у сфері освіти. Нормативно-законодавчі акти щодо універсального дизайну в освіті. Структура універсального дизайну і її принципи. Особливості застосування універсального дизайну в інклюзивному освітньому середовищі. Зміст понять «адаптація» та «модифікація». Допоміжні технології. Розумне пристосування. Ресурсна кімната. Медіатека. Моніторингова методика оцінки доступності навчального закладу. Компоненти оцінки доступності навчального закладу за нормативно-законодавчими актами щодо універсального дизайну в освіті.

Проблема соціалізації дитини з особливими освітніми потребами. Специфіка психологічного супроводу батьків у процесі зарахування дитини до закладу освіти. «Індекс інклюзії» як стратегія розвитку інклюзивного навчального закладу.

Тема 6. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами

Завдання команди психолого-педагогічного супроводу. Склад команди психолого-педагогічного супроводу. Організація роботи команди психолого-педагогічного супроводу. Основні принципи діяльності команди психолого-педагогічного супроводу. Функції членів команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами. Асистент учителя як учасник освітнього процесу. Обов'язок вчителя та асистента вчителя. Різниця між асистентом учителя та асистентом дитини. Асистент дитини як відповідальний за соціальний супровід дитини. Батьки дитини з особливими освітніми потребами як активні учасники освітнього процесу. Взаємодія КППС та ІРЦ.

Тема 7. Психологічний супровід дітей в умовах інклюзивного навчання

Зміст поняття «психологічний супровід». Етапи психологічного супроводу дітей. Значення психолого-педагогічного супроводу дітей, які мають особливі потреби, в інклюзивних закладах дошкільної освіти та закладах загальної середньої освіти. Завдання і зміст психолого-

педагогічного супроводу в умовах інклюзивного навчання. Алгоритм діяльності практичного психолога в інклюзивному закладі дошкільної освіти та. закладах загальної середньої освіти Створення сприятливого навчально-розвивального інклюзивного середовища. Взаємодія практичного психолога інклюзивного ЗДО із сім'єю та іншими інституціями з проблем дитинства. Психолого-педагогічний патронат сімей, які мають дітей раннього і дошкільного віку з порушеннями психофізичного розвитку, в контексті модернізації системи дошкільної освіти. Забезпечення корекційно-розвивальної роботи з учнями, які мають порушення психофізичного розвитку. Портфоліо – технологія якісного оцінювання навчальних досягнень.

Специфіка роботи психолога з дітьми з аутизмом. Мета й завдання роботи психолога з дітьми з РАС. Поняття та ознаки аутизму. Загальні характеристики розладів аутистичного спектру (РАС). Вікові прояви аутизму. Психологічна діагностика. Методи збору анамнезу. Використання психодіагностичних інструментів (ADOS-2, CARS, анкети для батьків). Принципи психологічного супроводу. Системна співпраця з батьками. Методи та техніки роботи. Ігрова терапія Арт-терапія Сенсорна інтеграція. Альтернативна комунікація (PECS, жестова мова тощо). Взаємодія з родиною дитини. Консультування батьків. Психосвіта родини. Розробка індивідуального плану розвитку. Мультидисциплінарний підхід. Співпраця з логопедом, дефектологом, педагогами.

Тема 8. Соціалізація дитини з особливими освітніми потребами: індивідуальний підхід та етапи соціалізації

Сутність поняття «соціалізація дитини». Роль сім'ї в соціалізації дитини з особливими освітніми потребами. Ставлення батьків до дитини з порушеннями в розвитку (за В. Соммерс). Психолого-педагогічні умови соціалізації дитини з особливими освітніми потребами у закладі освіти. Соціально-економічні умови успішної соціалізації дитини в соціумі.

Тема 9. Алгоритм надання психолого-педагогічних, корекційно-розвивальних послуг

Корекційно-розвивальна робота як складова психолого-педагогічного супроводу дітей з особливостями психофізичного розвитку. Поняття про корекційну спрямованість навчання. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання. Основні принципи корекційно-розвивальної роботи. Шляхи забезпечення корекційного компоненту інклюзивної освіти. Алгоритм визначення корекційних цілей. Корекційно спрямовані методики навчання. Засоби корекції. Участь батьків у забезпеченні ефективності корекційної роботи. Значення корекційного психолого-педагогічного супроводу для загального розвитку дитини з особливими освітніми потребами. Курикулум освітнього та корекційно-розвивального процесів. Модифікація й адаптація курикулуму.

Тема 10. Деонтологія інклюзивної освіти

Деонтологія як вчення про проблеми моралі та моральності. Тлумачення поняття деонтологія. Медична етика і деонтологія. Деонтологія в освіті. Завдання деонтології інклюзивної освіти. Принципи взаємодії вчителя з учнями з ООП. Професійні компетентності вчителя інклюзивного класу. Принципи деонтології інклюзивної освіти.

Психолого-педагогічне вивчення відхилень в інтелектуальному розвитку дітей молодшого дошкільного віку. Вимоги до добору завдань методики. Інтерпретація особливостей виконання діагностичних. Інтерпретація особливостей виконання діагностичних процедур. Методики застосування тренінгових занять для груп супроводу. Тренінг для педагогічних працівників: особливості проведення. Тренінг для батьків дітей з особливими освітніми потребами.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	денна форма				Заочна форма		
	у тому числі			усього	у тому числі		
	усього	лекц.	практ.	сам. роб.	усього	лекц.	сам. роб.
Тема 1. Предмет, завдання і методи вікової психології. Значення для інклюзивного супроводу; Методи вивчення індивідуальних	8	2	2	4	8	2	6

особливостей учнів; Командна взаємодія фахівців								
Тема 2. Закономірності психічного розвитку особистості в онтогенезі. Вікові та індивідуальні особливості розвитку. Урахування потреб учнів з ООП. Соціальна взаємодія.	8	2	2	4	8	2	-	6
Тема 3. Основні теоретичні концепції психічного розвитку особистості. Застосування теорій в інклюзивному навчанні. Індивідуалізація освітнього процесу. Планування підтримки.	10	2	2	6	10	2	-	8
Тема 4. Психічний розвиток дитини раннього віку. Раннє виявлення особливостей розвитку. Підтримка дітей з ООП. Взаємодія з батьками.	10	-	4	6	10	-	2	8
Тема 5. Психічний та особистісний розвиток дитини дошкільного віку. Формування базових навичок і мотивації. Інклюзивне середовище. Соціалізація дітей.	8	-	4	6	8	-	2	6
Тема 6. Психологія молодшого школяра. Адаптація до навчання. Індивідуалізація навчання. Підтримка навчальної діяльності.	8	-	4	6	8	-	-	8
Тема 7. Психологічні особливості підлітка. Міжособистісна взаємодія. Емоційна підтримка. Урахування індивідуальних потреб.	10	2	2	6	10	2	-	8
Тема 8. Психологія юнацького віку. Самовизначення та розвиток особистості. Партнерська взаємодія. Інклюзивна підтримка.	10	2	2	6	10	-	-	10
Тема 9. Предмет, завдання та методи педагогічної психології. Організація інклюзивного освітнього процесу. Взаємодія учасників. Психологічний супровід.	10	2	2	6	10	-	-	10
Тема 10. Психологічні основи навчання. Індивідуалізація навчання. Мотивація учнів. Використання різних форм діяльності	8	2	2	4	8	-	-	8
Усього годин	90	14	26	50	90	8	4	78
Підсумковий контроль – екзамен								

5. ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1. Інклюзивна освіта: сутність, завдання та принципи 1. Означення поняття інклюзії. 2. Сутність, завдання і принципи інклюзивної освіти. 3. Основні поняття інклюзивного супроводу. 4. Функції, які виконує інклюзивна освіта. 5. Зарубіжний досвід інклюзивної освіти 6. Стан розвитку інклюзивної освіти в Україні. 7. Національне законодавство у сфері інклюзивної освіти.	2	-
2	Тема 2. Система управління інклюзивною освітою 1. Характеристика рівнів в системі управління інклюзивною освітою: вищий рівень, центральний рівень і місцевий рівень управління. 2. Громадські об'єднання як недержавні суб'єкти впровадження інклюзивної освіти. 3. Соціоосвітнє партнерство – процес розвитку інклюзивної освіти. 4. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі 5. Функції інклюзивно-ресурсного центру в забезпеченні психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП	2	
3	Тема 3. Діти з особливими освітніми потребами: особливості психофізичного розвитку 1. Типологія аномального розвитку. Класифікація порушень психофізичного розвитку у дітей. 2. Визначення понять «інклюзія», «інтеграція», «порушення психофізичного	2	-

	розвитку», «особливі потреби» та ін. 3. Загальні принципи побудови сучасної класифікації аномального розвитку. 3. Недостатній, тотальний затриманий розвиток. 4. Парціальна не сформованість вищих психічних функцій. 5. Асинхронний та дефіцитарний розвиток		
4	Тема 4. Роль родини в процесі інтегрування дитини з особливими потребами в соціокультурне середовище 1. Роль сім'ї в процесі інтегрування дитини з особливими освітніми потребами в освітнє середовище. 2. Батьки як члени навчальних команд. Роль батьків в оцінюванні розвитку своєї дитини. 3. Завдання батьків як членів навчальної команди. Допомога громадських організацій та соціальних служб. 4. Волонтерство та адвокатство батьків. 5. Психолого-педагогічні умови формування батьківської компетентності у родині дітей з порушеннями психофізичного розвитку.	4	2
5	Тема 5. Універсальний дизайн інклюзивного освітнього середовища 1. Універсальний дизайн у сфері освіти. 2. Структура універсального дизайну і її принципи. 3. Особливості застосування універсального дизайну в інклюзивному освітньому середовищі. 4. Зміст понять «адаптація» та «модифікація». 5. Допоміжні технології. Розумне пристосування. Ресурсна кімната. Медіатека.	4	2
6	Тема 6. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами 1. Основні завдання команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами. 2. Склад команди психолого-педагогічного супроводу. 3. Організація роботи команди психолого-педагогічного супроводу 4. «Індивідуальна програма розвитку». Особливості вивчення потенційних можливостей і потреб учня під час розробки індивідуальної програми розвитку 5. Психолого-педагогічне вивчення відхилень в інтелектуальному розвитку дітей молодшого дошкільного віку. 6. Вимоги до добору завдань. 7. Інтерпретація особливостей виконання діагностичних процедур. 8. Методики застосування тренінгових занять для груп супроводу. 9. Тренінг для педагогічних працівників: особливості проведення 10. Тренінг для батьків дітей з особливими освітніми потребами	4	
7	Тема 7. Психологічний супровід дітей в умовах інклюзивного навчання 1. Зміст поняття «психологічний супровід». 2. Етапи психологічного супроводу дітей 3. Роль батьків у психокорекційній роботі з дітьми з аутизмом 4. Відмінності психологічного підходу до дітей з високофункціональним аутизмом і глибокими порушеннями розвитку 5. Професійні труднощі психолога у роботі з дітьми з РАС 6. Практичні вправи для розвитку зорового контакту у дітей з аутизмом 7. Стратегії реагування на відмову від взаємодії під час заняття 8. Ефективні ігрові методики для розвитку соціальних навичок у дітей з аутизмом 9. Методи залучення батьків до щоденної терапії вдома	2	

8.	Тема 8. Соціалізація дитини з особливими освітніми потребами: індивідуальний підхід та етапи соціалізації 1. Сутність поняття «соціалізація дитини». 2. Роль сім'ї в соціалізації дитини з особливими освітніми потребами. 3. Ставлення батьків до дитини з порушеннями в розвитку (за В.Соммерс). 4. Психолого-педагогічні умови соціалізації дитини з особливими освітніми потребами у закладі освіти. 5. Соціально-економічні умови успішної соціалізації дитини в соціумі. 6. Індивідуальні особливості навчально-пізнавальної діяльності дітей з ООП	2	-
9	Тема 9. Алгоритм надання психолого-педагогічних, корекційно-розвивальних послуг 1. Етапи надання психолого-педагогічних послуг 2. Особливості співпраці з батьками дітей з ООП 3. Модель формування оптимальної позиції батьків 4. Кроки до залучення батьків 5. Методичні рекомендації щодо роботи з батьками дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання 6. Співпраця з інклюзивно-ресурсними центрами	2	-
	Тема 10. Деонтологія як вчення про проблеми моралі та моральності. 2. Тлумачення поняття деонтологія. 3. Медична етика і деонтологія. 4. Деонтологія в освіті. 5. Завдання деонтології інклюзивної освіти. 6. Принципи взаємодії вчителя з учнями з ООП. 7. Професійні компетентності вчителя інклюзивного класу. 8. Принципи деонтології інклюзивної освіти.	2	-
	ВСЬОГО	26	4

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

До самостійної роботи здобувачів щодо вивчення дисципліни «Академічна доброчесність та професійна етика» включаються:

1. Знайомство з науковою та навчальною літературою відповідно зазначених у програмі тем.
2. Опрацювання лекційного матеріалу.
3. Підготовка до практичних занять.
4. Консультації з викладачем протягом семестру.
5. Самостійне опрацювання окремих питань навчальної дисципліни.
6. Підготовка та виконання індивідуальних завдань у вигляді есе, презентацій тощо.
7. Підготовка до підсумкового контролю.

ТЕМАТИКА ТА ПИТАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1. Інклюзивна освіта: сутність, завдання та принципи Значення для інклюзивного супроводу; Методи вивчення індивідуальних особливостей учнів. Командна взаємодія фахівців. 1. Підготувати реферативне повідомлення на тему: «Історичне підґрунтя інклюзивної освіти» «Людина з інвалідністю у розумінні різних людей різних держав світу» 2. Укласти порівняльну таблицю термінології щодо інвалідності стосовно інклюзивного	4	6

	словника 3. Розробити презентацію на тему «Інклюзивне суспільство: досвід Фінляндії» (Канади, США, Німеччини, Франції, Україні)		
2	Тема 2. Система управління інклюзивною освітою Вікові та індивідуальні особливості розвитку. Урахування потреб учнів з ООП. Соціальна взаємодія. 1. Підготувати реферативне повідомлення на тему: «Проблема реалізації інклюзивної освіти в Україні: нормативно-правовий аспект». 2. Укласти доповідь на тему: «Перепони впровадження інклюзивної освіти в Україні під час воєнного стану». 3. Провести порівняльний аналіз етапів становлення та розвитку інклюзивної освіти у країнах Європи.	4	6
3	Тема 3. Діти з особливими освітніми потребами: особливості розвитку стосовно медичної моделі та рівней підтримки Застосування теорій в інклюзивному навчанні. Індивідуалізація освітнього процесу. Планування підтримки. 1. Підготувати реферативне повідомлення на тему: «Етичні засади спілкування та взаємодії із дітьми з особливими потребами в системі інклюзивної освіти», «Шляхи формування позитивного та адекватного ставлення школярів до учнів із особливими освітніми потребами» 2. Підготувати доповідь та розробити презентацію у на тему: «Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах». 3. Скласти порівняльну таблицю «Категорії дітей з особливими освітніми потребами за різними класифікаційними ознаками».	6	8
4	Тема 4. Роль родини в процесі інтегрування дитини з особливими потребами в соціокультурне середовище Раннє виявлення особливостей розвитку (РН13); Підтримка дітей з ООП (ФК14, РН16); Взаємодія з батьками (ФК13). 1. Підготувати реферативне повідомлення на тему: «Сім'я як член команди інклюзивного навчального закладу». 2. Підготувати бесіду із батьками на батьківські збори на тему «Усі діти рівні». 3. Розробити план дискусії із батьками на тему «Наш клас інклюзивний: за і проти» 4. Напишіть есе на тему: «Сім'я як головний ресурс дитини з особливими потребами». У тексті дайте відповідь на запитання: що заважає родинам бути активними учасниками інклюзії?	6	8
5	Тема 5. Універсальний дизайн інклюзивного освітнього середовища Формування базових навичок і мотивації. Інклюзивне середовище. Соціалізація дітей. 1. Проаналізуйте модель партнерських відносин між закладом загальної середньої освіти та іншими закладами й установами з метою організації інклюзивного освітнього середовища. 2. Проаналізуйте динаміку кількості закладів спеціальної освіти та закладів загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням впродовж останніх років на прикладі Одеського (або будь-якого за власним вибором) регіону. 3. Запропонуйте облаштування ресурсної кімнати закладу загальної середньої освіти з урахуванням ДЕН Е.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд». 4. Підготуйте загальні рекомендації щодо організації просторово-фізичного освітнього середовища для дітей з ООП - порушеннями зору, - порушеннями слуху, - порушеннями опорно-рухового апарату, - інтелектуальними порушеннями.	6	6
6	Тема 6. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами Адаптація до навчання. Індивідуалізація навчання. Підтримка навчальної діяльності. Аналіз професіограми учителя інклюзивного класу. 1. Підготувати реферативну доповідь на тему «Функціональні обов'язки практичного психолога, який здійснює психологічний супровід дитини з ООП в закладі освіти», «Мультидисциплінарна команда як ресурс ефективної психологічної реабілітації в інклюзивному закладі»	6	8

	2. Ведення та оформлення документації практичного психолога закладу освіти з інклюзивним середовищем. 3. Розробити програму психокорекційної роботи психолога із застосуванням: - вправ розвивального характеру; - сюжетно-рольової гри; - елементів арт-терапії; - психогімнастики. 4. Розробити анкету для педагогів навчального закладу «Взаємодія педагогів, батьків та дітей в інклюзивному середовищі» та анкету для опитування батьків дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються в закладі. 5. Розробити (запропонувати) тренінг для педагогічних працівників (тема за власним бажанням) 6. Розробити (запропонувати) тренінг для батьків дітей з особливими освітніми потребами. 7. Розробити модель співпраці психолога з педагогами, логопедом, реабілітологом та батьками при реалізації індивідуальної програми психологічної допомоги.		
7	Тема 7. Психологічний супровід дітей в умовах інклюзивного навчання Міжособистісна взаємодія. Емоційна підтримка. Урахування індивідуальних потреб. 1. Підготувати реферативну доповідь на тему: «Види та критерії оцінювання учнів з особливими освітніми потребами стосовно рівней підтримки за напрямками – із затримкою психічного розвитку; – із розумовою відсталістю; – із відхиленнями слуху» (за вибором) 2. Підготувати презентацію на тему: «Портфоліо як спосіб фіксування, накопичення та оцінки індивідуальних навчальних досягнення школяра з особливими освітніми потребами». – облікове портфоліо учителя; – портфоліо учня початкової школи; – портфоліо учня основної школи. 3. Складіть індивідуальний план психологічної реабілітації для дитини з ООП (наприклад: з аутизмом, порушенням слуху, ДЦП, синдромом Дауна): Вказати: психологічні цілі, етапи, методи, тривалість, очікувані результати, форма співпраці з батьками та педагогами.	6	8
8	Тема 8. Соціалізація дитини з особливими освітніми потребами: індивідуальний підхід та етапи соціалізації Самовизначення та розвиток особистості. Партнерська взаємодія. Інклюзивна підтримка. 1. Підготувати реферативну доповідь на тему: «Соціальні проблеми родинного виховання дітей з особливими потребами», «Сім'я та її роль в соціалізації дитини з особливими потребами». 2. Розробити план-конспект позакласного заходу з метою соціалізації дитини з особливими освітніми потребами. 3. У вигляді таблиці провести порівняльний аналіз ролі та участі держави, громадських організацій у створенні умов соціалізації осіб з особливими освітніми потребами. 4. Підготувати презентацію та пропозиції на тему: «Інклюзія під час війни: підтримка дітей з особливими потребами»	6	10
9	Тема 9. Алгоритм надання психолого-педагогічних, корекційно-розвивальних послуг Організація інклюзивного освітнього процесу. Взаємодія учасників. Психологічний супровід. 1. Підготувати реферативне повідомлення на тему: «Курикулум: визначальне поняття інклюзивної освіти». 2. Розробити презентацію на тему: «Складові курикулума у навчальному та корекційно-розвивальному процесах». 3. Підготувати доповідь на тему: - «Діяльність психолога в системі інклюзивної освіти», - «Професійна компетентність психолога в контексті інклюзивної освіти», 4. Розкрити зміст педагогічної супервізії. Презентувати алгоритм проведення супервізійних груп.	6	10
	Тема 10. Деонтологія як вчення про проблеми моралі та моральності. Формування толерантності та взаємоповаги. Виховна робота в інклюзивному середовищі. Соціальна адаптація.	4	8

1. Підготувати реферативну доповідь на тему: «Основні деонтологічні вимоги до діяльності педагогічних працівників в інклюзивному класі», спираючись на статті Закону України «Про освіту» і Закону України «Про загальну середню освіту».		
2. Розробити презентацію та доповідь на тему «Причини конфліктів, що виникають в інклюзивному класі».		
3. Розробити рекомендації та запропонувати заходи щодо запобігання конфліктів в інклюзивному класі з урахуванням дотримання етичних норм.		
4. Розробити психолого-просвітницьку бесіду (тематика на вибір: «Оптимізація спілкування дітей з особливими освітніми потребами з однокласниками», «Дитина з ООП в шкільному (дитячому) колективі», «Формування толерантного ставлення до осіб з обмеженими можливостями в соціумі (освітньому середовищі)»		
Всього	50	78

7. ВИДИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Види контролю	Складові оцінювання
	Для екзамену
поточний контроль , який здійснюється у ході: проведення практичних (лабораторних) занять, виконання самостійної роботи, індивідуальних завдань, дослідна робота здобувача тощо.	50%
підсумковий контроль	50%

Методи діагностики знань (контролю)	фронтальне опитування; наукова доповідь, реферати, усне повідомлення, індивідуальне опитування; робота у групах; ділова гра, розв'язання ситуаційних завдань, кейсів, практичних завдань, екзамен(залік)

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Основні міжнародні документи у сфері інклюзивної освіти.
2. Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти, зокрема, Саламанська декларація та документи ООН і ЮНЕСКО.
2. Законодавча і нормативно-правова база інклюзивної освіти в Україні.
3. Інвалідність та інклюзія.
4. Підтримка інклюзивної освіти, інклюзивне навчання, стратегія інклюзивного навчання, освітнє середовище, компоненти інклюзивної освіти.
5. Філософія інклюзії.
6. Ідеологія та цінності інклюзії.
7. Права дітей та права осіб з інвалідністю.
8. Біопсихосоціальна модель інвалідності.
9. Етичні аспекти спілкування з особою з інвалідністю.
10. Принципи універсального дизайну.
11. Простір школи.
12. Організація ресурсної кімнати. Вимоги до її створення.
13. Простір класу.
14. Основні вимоги принципів розумного пристосування та універсального дизайну для окремих категорій дітей з ООП.
15. Умови освітніх послуг для забезпечення ефективного навчання дитини з ООП.
16. Організація інклюзивного навчання дитини з особливими освітніми потребами в загальноосвітньому середовищі.
17. Склад і функціональні обов'язки команди фахівців інклюзивного класу.
18. Етапи надання психолого-педагогічних послуг.
19. Особливості співпраці з батьками дітей з ООП.
20. Модель формування оптимальної позиції батьків.

21. Роль сім'ї в інтеграції дитини з особливими потребами в соціокультурне середовище Кроки до залучення батьків.
22. Методичні рекомендації щодо роботи з батьками. дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.
23. Співпраця з інклюзивно-ресурсними центрами.
24. Індивідуальні особливості навчально-пізнавальної діяльності дітей з ООП.
25. Стандартизовані тести для проведення комплексної оцінки дитини .
26. Особливості пізнавальної діяльності, соціальної адаптації та поведінки дітей з ООП.
27. Вимоги до розробки індивідуального навчального плану учня з особливими освітніми потребами.
28. Особистісно орієнтоване навчання.
29. Особливості оцінювання досягнень дітей з ООП. Методи оцінювання учнів з особливими потребами (формальні і неформальні).
30. Портфоліо як спосіб фіксування, накопичення та оцінки індивідуальних навчальних досягнень школяра з особливими освітніми потребами.
31. Професійна та психологічна готовність педагога. Професіограма учителя інклюзивного класу.
32. Кроки педагога для влучення дитини з ООП в освітній процес.
33. Педагогічна супервізія.
34. Алгоритм проведення супервізійних груп.
35. Загальні рекомендації психолога педагогам з формування учбової поведінки у дітей з ООП.
36. Психолого-педагогічний супровід дітей з ООП в загальноосвітніх навчальних закладах.
37. Психолого-педагогічний супровід студентів з ООП у вищих навчальних закладів.
38. Роль громадських організацій в формуванні інклюзивного освітнього середовища
39. Визначення доступності будівлі школи для малорухомих учнів.
40. Допоміжні технології. Розумне пристосування. Ресурсна кімната. Роль ресурсної кімнати як складової інклюзивного освітнього середовища. Медіатека.
41. Основні вимоги принципів розумного пристосування та універсального дизайну для окремих категорій дітей з ООП
42. Формування толерантного ставлення до осіб з ООП.
43. Шляхи і рекомендації налагодження взаємодії з батьками учня з особливими освітніми потребами
44. Психологічне консультування дитини з особливими потребами та її батьків.
45. Державний стандарт для дітей з особливими освітніми потребами.
46. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів
47. Характеристика стратегії використання методу взаємного навчання.
48. Зміст корекційно-розвивальної роботи з «особливими» дітьми (за нозологіями на власний вибір).
49. Професійна та психологічна готовність педагога до навчання дітей з ООП.
50. Додаткові освітні послуги в інклюзивному освітньому середовищі.

**8. ОЦІНЮВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ У
МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ**
(*поточний контроль, підсумковий контроль, загальний результат оцінювання*)
ЕКЗАМЕН

<i>Поточний контроль</i>			
Види роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання

Систематичність і активність роботи на практичних (лабораторних) заняттях			
1.1. Підготовка до практичних (лабораторних) занять	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час практичних (лабораторних) занять	30
Виконання завдань для самостійного опрацювання			
1.2. Індивідуальне тестування, завдання, підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР ¹ , перевірка конспектів навчальних текстів тощо	10
Виконання індивідуальних завдань, дослідна робота здобувача			
1.3. Інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Обговорення результатів проведеної роботи під час аудиторних занять, наукових конференцій та круглих столів.	10
Разом балів за поточний контроль			50
Підсумковий контроль екзамен			50
Загальний результат оцінювання			100

Поточний контроль знань здобувачів освіти при формі контролю **екзамен** (максимум 50 балів) оцінюється за шкалою («2», «3», «4», «5»), з обов'язковим переведенням балів за кожний вид роботи таким чином:

- за підготовку до аудиторних занять (максимум 30 балів) здобувачу освіти необхідно мати не менше 1/2 оцінок від загальної кількості практичних (лабораторних) занять, для переведу балів за підготовку до аудиторних занять середньоарифметична оцінка множиться на коефіцієнт 6;
- за виконання завдань для самостійного опрацювання (тестування, завдання, підготовка реферату (есе) за заданою тематикою) (максимум 10 балів) здобувачу освіти необхідно мати не менше 1/2 оцінок від загальної кількості програмного матеріалу, що виноситься на самостійне вивчення, для переведу зазначених балів середньоарифметична оцінка множиться на коефіцієнт 2;
- за інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовку наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо (максимум 10- балів) здобувачу освіти необхідно мати не менше 1/2 оцінок від загальної кількості інших видів індивідуальних завдань, для переведу балів за підготовку до аудиторних занять середньоарифметична оцінка множиться на коефіцієнт 2.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ

- «2» - виставляється за неправильну відповідь (письмову роботу), яка не відповідає змісту теми та свідчить про нерозуміння її основних положень;
- «3» - виставляється за відповідь (письмову роботу), яка відповідає змісту теми, але є неповною і неточною у визначенні понять, свідчить про неповне розуміння основних положень навчального матеріалу, свідчить про те, що знання студента мають фрагментарний, поверховий характер;
- «4» - оцінюється правильна і обґрунтована відповідь (письмова робота), з якої видно, що студент знає й розуміє теоретичний матеріал в обсязі навчальної теми, володіє необхідними навичками, не допускає суттєвих помилок.

¹ Індивідуально-консультативна робота викладача зі здобувачами

- «5» - оцінюється повна, правильна, ґрунтовна відповідь (письмова робота) на запитання теми, що передбачає логічність і послідовність викладу матеріалу, володіння термінологією, показує вміння повно й глибоко використовувати теоретичні знання в практичній площині.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ЗА ЕКЗАМЕН (максимум 50 балів)

Рівень знань оцінюється:

- від 40 до 50 балів - студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки;
- від 30 до 40 балів - студент володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді;
- 20 - 30 балів - студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки.
- 10 - 20 балів - володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих;
- 0 - 10 балів - володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки.

9. КРИТЕРІЇ ЗАГАЛЬНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ

Рівень знань оцінюється:

- «відмінно» / «зараховано» А - від 90 до 100 балів. Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, під час яких давав вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;
- «добре» / «зараховано» В - від 82 до 89 балів. Студент володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;
- «добре» / «зараховано» С - від 74 до 81 балів. Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, реферату та активність у науково-дослідній роботі;
- «задовільно» / «зараховано» D - від 64 до 73 балів. Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, рефератів (есе);
- «задовільно» / «зараховано» E - від 60 до 63 балів. Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки, має неповний конспект з завданнями до самостійної роботи.
- «незадовільно з можливістю повторного складання» / «не зараховано» FX – від 35 до 59 балів. Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

- «незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни» / «не зараховано» F – від 0 до 34 балів. Студент не володіє навчальним матеріалом.

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		екзамен	залік
90-100 (10-12)	A	Відмінно	зараховано
82-89 (8-9)	B	Добре	
74-81(6-7)	C		
64-73 (5)	D	Задовільно	
60-63 (4)	E		
35-59 (3)	FX	незадовільно	не зараховано
1-34 (2)	F		

10. ДОТРИМАННЯ ВИМОГ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Викладання та засвоєння навчальної дисципліни передбачає неухильне дотримання вимог академічної доброчесності, яка регулюється Законом України “Про освіту” (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004), «Методичними рекомендаціями для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності» (Лист МОН № 1/9-650 від 23.10.18 року), іншими нормативними документами. Зокрема, основні засади дотримання академічної доброчесності визначено у «Положенні про академічну доброчесність у Міжнародному гуманітарному університеті», «Кодексі академічної доброчесності Міжнародного гуманітарного університету» та «Інструкції щодо процедури технічної перевірки на наявність текстових запозичень (академічного плагіату)», затвердженої наказом МГУ від 03.05.2024 р., № 708а.

Відповідно до ст.42 Закону України “Про освіту” академічна доброчесність - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності передбачає:

самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

- Бедан В. Б. Психологія інклюзивного супроводу. Навчально-методичні рекомендації до організації самостійної роботи для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освітньо-професійної програми «Інформатика та програмування» спеціальності 014.09 Середня освіта (Інформатика) денної та заочної форм навчання [Електронне видання]. Одеса: МГУ, 2025. – 50 с.
- Бедан В.Б., Меленчук Н.І. Конспект лекцій з дисципліни «Психологія інклюзивного супроводу» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освітньо-професійної програми «Інформатика та програмування» спеціальності 014.09 Середня освіта (Інформатика) денної та заочної форм навчання / В.Б. Бедан, Н.І. Меленчук; Міжнародний гуманітарний університет – Одеса: МГУ, 2024. – 56 с.
- Аргіропулос Д., Тарнавська Н. Інклюзивна педагогіка: навч. посіб. для науково-пед. працівників, студентів ЗВО. Київ: Університет «Україна», 2020. 240 с.

4. Данілавичюте Е. А. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навч.-метод. посіб. / Е. А. Данілавичюте, С.В. Литовченко. За заг. ред. А. А. Колупасової. Київ: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 360 с.
5. Дятленко Н. М., Софій Н. З., Мартинчук О. В., Найда Ю. М. Асистент учителя в інклюзивному класі: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. М. Ф. Войцехівського. Київ : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.
6. Жук Т. В., Ілляшенко Т. Д., Луценко І. В. та ін. Консультативно-діагностичний супровід дітей з особливими освітніми потребами в діяльності психолого-медико-педагогічних консультацій: [Електронні дані] / авт. кол.: Т. В. Жук, Т. Д. Ілляшенко, І. В. Луценко та ін. // За ред. А. Г. Обухівської. К. : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2016. 247 с.
7. Обухівська А. Г. Психологічний супровід інклюзивної освіти: метод. рек. / автор. кол. за заг. ред. А. Г. Обухівська. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с.
8. Порошенко М. А. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник. Київ : Знання, 2018. 252 с.
9. Психологічний супровід інклюзивної освіти: метод. рек. / За ред. А. Г. Обухівської. Київ: Науковий світ, 2017. 96 с.
10. Психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами: навч. посібник / [уклад. О. Ю. Мельник]. Харків: Основа, 2020. 112 с.
11. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами. Методичний посібник. Серія «Інклюзивна освіта: крок за кроком». Київ, 2015.

Допоміжна

1. Войтович Н., Ляхова Т., Коваленко Л. Соціально-психологічний супровід осіб з особливими потребами в закладах професійно-технічної освіти. Професійна педагогіка. 2024. № 3(30). С. 45–50.
2. Ленів З. Особливості реалізації інклюзії та підготовки відповідних фахівців: проблеми, досвід, перспективи. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19: корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. Вип. 28. 125 с.
3. Миронова С. П. Педагогіка інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2016. 164 с.
4. Обухівська А. Психологу про дітей з особливими потребами у загальноосвітній школі. К., 2012. 128 с.
5. Організація навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання [Електрон.ресурс] : Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/9-384 від 18.05.2012 // Міністерство освіти і науки України : [сайт]. Текст. дані. Київ, 2017. Режим доступу : old.mon.gov.ua/ua/aboutministry/normative/12873.
6. Бедан В.Б. Формування позитивної міжособистісної взаємодії в інклюзивному освітньому середовищі. Психологія життєвого простору особистості в сучасних умовах кризи, глобалізації та цифрової трансформації суспільного життя: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (20-21 вересня 2024р.), м. Одеса. Міжнародний гуманітарний університет. С 105, 338 с.
7. Бедан В.Б. Біологічні та психологічні чинники формування агресивної поведінки. «Перспективи та інновації науки». Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина». № 1(6) 2022. С. 403-416
8. Бедан В.Б. Психопрофілактика гаджет-адикції у підлітковому середовищі. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Психологія, 2022. 4 (53), 5-11. <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2021.4.1>
9. Бедан В.Б. Проблема кібербулінгу у молодіжному середовищі: теоретичний аналіз. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. № 1 (2022). С. 42-47. DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.1.6>
10. Бедан В.Б., Вдовіченко О.В., Сокальська Н.Л., Запорожченко О.В., Мельниченко В.В. Взаємозв'язки асертивності з психологічними та соціально-психологічними характеристиками». Наукові перспективи. №12 (42) 2023. С. 724-735.

Інформаційні ресурси

1. Закон України «Про вищу освіту». Документ 2145-VIII, чинний, поточна редакція. Редакція від 09.08.2019, підстава - 2745-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Закон України «Про загальну середню освіту». Документ 651-XIV, чинний, поточна редакція. Редакція від 09.08.2019, підстава - 2745-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14>
3. Заєркова Н. В. Індивідуальне оцінювання дітей з особливими освітніми потребами. Технологія «портфоліо». URL: <https://www.slideshare.net/lanalana63/ss-16336035>
4. Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні». URL: <http://www.education-inclusive.com/shho-take-inklyuziya>
5. Концепція розвитку інклюзивної освіти в Україні URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ

1. Конвенція про права осіб з інвалідністю (ратифіковано Законом України від 16.12.2009 р. № 1767-VI).

ЗАКони УКРАЇНИ

2. Закон України від 21.03.1991 р. № 875-XII «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»;
3. Закон України від 13.05.1999 р. № 651-XIV «Про загальну середню освіту»;
4. Закон України від 20.12.2001 р. № 2628-III «Про дошкільну освіту»;
5. Закон України від 06.10.2005 р. № 2961-IV «Про реабілітацію інвалідів в Україні»;
6. Закон України від 06.07.2010 р. № 2442-VI «Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу»;
7. Закон України від 22.12.2011 р. № 4213-VI «Про внесення змін до деяких законів України щодо прав інвалідів»;
8. Закон України від 5 червня 2014 р. № 1324-VII «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання»;
9. Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII «Про освіту».

УКАЗИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

10. Указ Президента України №926/2010 від 30.09.2010 р. «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні»;
11. Указ Президента України № 588/2011 від 19.05.2011 р. «Про заходи щодо розв'язання актуальних проблем осіб з обмеженими фізичними можливостями».

ПОСТАНОВИ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

12. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 р. № 585 «Про встановлення строку навчання у загальноосвітніх навчальних закладах для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку»;
13. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.08.2011 р. № 872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах»;
14. Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2012 р. № 635 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України №346 від 14.04.1997 р. та № 963 від 14.06.2000 р.»;
15. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2013 р. № 607 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами», визначає оптимальний зміст та обсяг навчального навантаження для дітей з особливими освітніми потребами у поєднанні з корекційно-розвитковою роботою»;
16. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 р. № 530 «Про внесення змін до Положення про дошкільний навчальний заклад»;
17. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 р. № 531 «Про внесення змін до постанов КМУ від 14 квітня 1997 р. № 346 і від 14 червня 2000 р. № 963»;

18. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2015 р. № 79 «Про внесення змін в додаток 2 до постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2002 р. № 1298»;
19. Постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 р. № 588 «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах»;
20. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.09.2017 р. № 545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр».

НАКАЗИ ТА ЛИСТИ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

21. Наказ Міністерства освіти і науки України № 912 від 01.10.2010 р. «Концепція розвитку інклюзивної освіти»;
22. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1205 від 06.12.2010 р. «Типові штатні нормативи загальноосвітніх навчальних закладів»;
23. Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.05.2013 р. № 512 «Про створення робочої групи з питань дошкільної освіти дітей з особливими потребами в Україні»;
24. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.02.2015 р. № 104/52 «Про затвердження Порядку комплектування інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах»;
25. Наказ Міністерства освіти і науки України від 31.12.2015 р. № 1436 «Про затвердження Плану заходів щодо забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітньому просторі»;
26. Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/9-384 від 18.05.2012 р. «Організація навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання»;
27. Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/9-456 від 18.06.2012 р. «Про запровадження навчальної дисципліни «Основи інклюзивної освіти»;
28. Лист Міністерства освіти і науки України від 26.07.2012 р. № 1/9-529 «Про організацію психологічного і соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання»;
29. Лист Міністерства освіти і науки України від 25.09.2012 р. № 1/9-675 «Щодо посадових обов'язків асистента вчителя»;
30. Лист Міністерства освіти і науки України від 28.09.2012 р. № 1/9-694 «Щодо введення посади вихователя (асистента вчителя) у загальноосвітніх навчальних закладах з інклюзивним навчання»;
31. Лист Міністерства освіти і науки України від 02.01.2013 р. № 1/9-1 «Про визначення завдань працівників психологічної служби системи освіти в умовах інклюзивного навчання»;
32. Лист Міністерства освіти і науки України від 08.08.2013 р. № 1/9-539 «Про організаційно-методичні засади забезпечення права на освіту дітям з особливими освітніми потребами»;
33. Лист Міністерства освіти і науки України від 12.10.2015 р. № 1/9-487 «Щодо організації діяльності інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах»;
34. Лист Міністерства освіти і науки України від 09.06.2016 р. № 1/9-293 «Про доступність дітей з особливими потребами до опорних навчальних закладів»;
35. Лист Міністерства освіти і науки України від 10.01.2017 р. № 1/9-2 «Про сучасні підходи до навчально-виховного процесу учнів з особливими освітніми потребами»;
36. Лист Міністерства освіти і науки України від 14.06.2017 р. № 1/9-325 «Про навчальні плани та організацію навчально-виховного процесу для учнів з особливими освітніми потребами загальноосвітніх навчальних закладів у 2017/2018 навчальному році»;
37. Лист Міністерства освіти і науки України від 03.07.2017 р. № 1/9-362 «Про Перелік навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для використання в загальноосвітніх навчальних закладах для навчання дітей з особливими освітніми потребами (за нозологіями) у 2017/2018 навчальному році»;
38. Лист Міністерства освіти і науки України від 19.09.2017 р. № 1/11-9320 «Про організацію корекційно-розвиткової роботи з дітьми із порушеннями слуху, які навчаються у загальноосвітніх навчальних закладах».